

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 2. De Iudicio temerario,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

Quapropter credit Caiet. in verbo Prædicatorum peccata: in vniuersum quando prædicator mēitur circa doctrinam fidei, bonorum morum, historiam Sanctorum, miraculorum, & Prophetiarum ad docendum aut instruendum, aut persuadendum aut monendum auditores, mortale peccatum committere. Quæ eadem est doctrina Armilla in verbo Prædicatorum num. 3. & Nauarr. in Enchir. cap. 25. numer. 141. Quinimo ex eodem Caietano in verbo Mendacium. Omne mendacium prædicatoris contra veritatem, spectans ad ipsius officium (quod est auditores suos erudire, & arguendi, suadendi, & bene monendi) mortale est ex suo genere, ut pote quod constituit ipsum coram Deo, tanquam falsarium adulterantem prædicationis officium, annunciando in persona Christi, & Ecclesie (iuxta illud posterioris ad Corinth. cap. 5. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos) id quod nec Christus nec Ecclesia commisit ei. Quod si prædicator ipse, non quidem circa veritatem ad officium ipsius spectantem: sed circa extranea, impertinentem inserta, mentiretur: non esset ideo de mortali condemnandus: nisi forte ratione scandalii, ut adhuc cum eodem Caiet. docent Armilla & Nauarrus locis citatis. Quo referri potest traditum ab eodem Caietano in cit. sine art. 4. mentientem in nominibus auctorum, aut quotatiōibus; puta cap. 10. pro 12. aut Isaiam, pro Ieremiam; aut Ieronimum, pro Augustino dicendo, peccare quidem, sed non mortaliter: quia non contra, sed præter veritatem doctrinam, mentitur. Falli namque in talibus, non est falsum in doctrina, sed in accidentibus eius. In quo consentiant cum eo Syu. in verbo Mendacium quæst. 4. & Nauarr. in Enchir. cap. 18. num. 4.

Secundum corollarium est: Peccatum mortale committi non adimplendo factam promissionem, si ea sit de re notabili. Tunc enim mendacium suo modo perniciosum committitur (quod D. Thomas tangit 2. 2. quæst. 110. art. 5. ad 5.) atque adeo mendacium mortale: cum negari nequeat simplicem promissionem, obligare sub mortali ad sui impletionem, si sit de re graui, prout docet D. Antoninus 2. part. tit. 10. cap. 1. §. 4. sub fine: sequiturque Caietanus in verbo Perfidia: & 2. 2. quæst. 88. artic. 1. circa principium. Atque præbatur: quia promissionem obligatōnem seruandi promissum: alioquin enim tolleretur fides hominum inter ipsos; siquæ sit in re graui, violatio illius graue nocuētum adfert proximo contra charitatem, animæ vitam. Debet vero istud intelligi dum modo talis promissio sit de re licita, & possibili, factaque absque vi, dolo, & fraude, iuxta tradita per Nauarr. in sequent. num. 7.

Porro dictum est, si fuerit de re notabili; quia si de re leui sit promissio, veniale tantum committetur, si ea non seruetur; ex Caiet. locis cit. & ex alijs communiter. Idque Nauarr. in eodem num. 7. confirmat à maiori: quia si furtum rei leuis non est mortale, multo minus erit violatio promissionis de re leui. ut de dicenda alicui salute tuo nomine. Adde ex eodem Nauarr. ibidem nullum esse peccatum non seruare promissionem, si ita rerum status immutetur, ut vis promissionis eneruetur: sicut fit cum is cui facta est promissio illam remittit: argumento textus in capit. 2. De sponsalibus. Itemque quoties alia quæuis mutatio interuenit, quæ si à principio fuisset: talis promissio, tunc minime facta esset: aut saltem casus talis tunc occurrere, esset exceptus, iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. quæst. 110. artic. 3. ad 5. quam adhuc lococit. Nauarrus habet.

Tertium corollarium est: peccare mortaliter peccatum mendacij perniciosum eum; qui fingit se in aliquo scientia esse doctorem, ut Ecclesiasticam dignitatem obtineat: ad quam ea qualitas requisita est omnino. Hoc expresse tradit Nauarrus in eod. cap. 8. nu. 8. in fine: & est de se clara.

Quartum corollarium est: similiter peccare eum qui ut aliquam cathedram, vel canonicatum obtineat, pro se verba facit; mendaciter iniquis v. g. se libros edidisse in lucem, aut quid aliud per quod falsam de se concitat opinionem: quæ cedens in notabile proximi detrimentum, mendacium est perniciosum: iuxta tradita per D. Thomam 2. 2. quæst. 112. art. 2. & Nauarr. in Enchir. cap. 23. n. 16.

Quintum est: simili quoque modo peccare eum qui per hypocritam simulat sanctitatem, ut ea ratione beneficium consequatur. In tali enim hypocritæ mendacium dari, constat

ex definitione mendacij in principio huius capituli assignata: & ex communiter recepta doctrina de hypocritæ, quam in 2. 2. qu. 112. D. Thomas persequitur. An autem ea sit mendacium perniciosum mortale, an veniale, D. ipse Thom. ibid. art. 4. docet esse discernendum ex fine: qui si repugnet charitati in Deum vel in proximum, erit mendacium mortale, ut quando quis sanctitatem simulat, ut falsam doctrinam disseminet: vel ut adipiscatur Ecclesiasticam dignitatem indignus: & sic de similibus, quæ sunt cum notabili Dei aut proximi iniuria. Sin autem idem finis charitati minime repugnet, mendacium non censetur plusquam veniale, cum vitam animæ, quæ est charitas, non auferat.

CAP. II.

De iudicio temerario.

SUMMARIVM.

- 20 Quid sit temerarium iudicium, & quale peccatum sit.
- 21 Excusatio à peccato mortali, dum de proximo malum iudicatur, eo quod res sit aperta, aut habeantur illius sufficientia indicia.
- 22 Iudicium temerarium non est mortale, nisi sit de re graui.
- 23 Ad iudicium temerarium non sufficit, ut fiat de re absolute, sed requiritur ut fiat contra proximum.
- 24 Ad temerarium iudicium requiritur ut ipsum sit certum & xumv.
- 25 Ut censetur peccatum mortale requiritur ut deliberate fiat.
- 26 De opinione, dubitatione & suspitione temerarys, quid sint & quando sint peccata mortalia.
- 27 Quod à mortali excusentur, quando sunt ex errore, non tamen semp. r.
- 28 Mortalia peccata sunt, cum proneniunt ex prauo affectu & maleuolentia erga proximum.
- 29 Documenta de eo quod dubia sint in meliorem partem interpretanda.
- 30 Explicatio dubij, An liceat iudicium de proximi bonitate, malitiæq; suspendere.

Hic de temerario iudicio agitur tanquam de interno mendacio seu mentali testimonio falso contra proximum. Ipsum est enim, cum quis ex leuibus & insufficientibus indicijs apud se contra proximum fert iudicium certum, & deliberatum in re graui: ut cum iudicat ipsum peccare mortaliter, aut esse in statu peccati mortalis. In eo autem mendacium mentale committitur: quia spectat etiam ad mendacium, si certo id definiamus, quod nescimus an tale sit, sicut ad periurium spectaret si de eodem iuramus, ex Nauarro in Enchir. cap. 12. numero 8. Est vero mendacium perniciosum ex eodem Nauarro in sequent. cap. 18. n. 9. Et patet: quia is proximo nocet, tam qui in propria, quam in aliena mente falsam de eo opinionem ingenerat. Esse autem mortale habetur ex D. Thomæ 2. 2. quæst. 60. art. 3. & D. Anto. 2. part. tit. 3. cap. 8. §. 1. versu Quantum ad secundum. Quibus accedunt plures alij, quos refert Petrus à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 4. num. 446. Ratio est vero, quia per hoc fit proximo grauis iniuria, notabiliter contemnendo ipsum, infamandoque iniuste: quod ad mortale sufficere patet: quia si causa daret ut alius eandem quam ipse, sinistram opinionem de illo haberet, mortaliter peccaret tanquam infamans in re notabili; faciensque ei notabilem iniuriam. Perinde autem nocetur proximo, siue in propria, siue in aliena mente ingeneretur de eo praua opinio. Quisque enim ius habet ad bonam de se existimationem in vnoquoque alio, nisi obstat causa aliqua rationabilis. Ergo & perinde peccatur. Accedit quod quis tali iudicio vendicat sibi quodammodo id quod Dei proprium est; nempe scrutari aliorum corda: à quo scelere nos reuocat Apostolus in priori ad Corinth. capit. 4. Nolite, inquit, ante tempus iudicare quoad vsque; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.]

**

**

**

GINAL
LIXIS
P
V

Observationes pro praxi notanda de iudicio temerario proprie dicto.

SECTIO I.

21.

Aduerte autem primo, quod si res patenter esset mala, sicut est homicidium factum in privato auctoritate, aut fornicatio, is qui illam videret ab aliquo perpetrari, nullum delictum committeret iudicando ipsum peccare: quia sufficientem habet causam iudicandi. Quod esse D. Thomae loco cit. communiter receptam sententiam annotans Greg. à Valen. 2.2. disput. 5. quest. 4. punct. 3. in confirmationem adfert illud Domini Ioannis 12. Nolite iudicare secundum faciem, sed rectum iudicium iudicate. Rectum est enim, quod in sufficienti ratione fundatur, & non tantum in leuibus coniecturis; qualis est quae fit ex facie. Imo si de perpetracione quidem constaret solummodo ex indicijs, sed talibus quae sint sufficientia ad ferendum prudenter iudicium: ille qui ferret, non delinqueret saltem mortaliter: utpote non iudicans temere, sed nixus fundamento ad moralem certitudinem sufficienti. Non enim obstat quod non nihil dubietatis interueniat: quia in moralibus, parum pro nihilo reputatur: vt bene ait Sotus lib. 3. de iust. & iure quest. 4. art. 3. post tertiam concl. Inde inferens, quod ubi ita certus es in sententia, vt nihil fere dubites, censearis certum iudicare sufficienter ad excusandum à mortali. Similiter si iudicium sit repentinum; vt cum videntis iuuenem cum puella absque arbitris colloquentem, subito raperis ad male de eis iudicandum: in eo enim iudicio, ex defectu plenae deliberationis, non perinde peccas, ac peccares si cum animi reflexione, pleneque deliberatione eandem sententiam confirmares.

Ceterum in usu habendum est commendatum salubre consilium quod ex D. Bernardo Concil. Colonien. habet in expositione huius praeccepti, versus Mendacium perniciosum; nimirum vt in talibus, qui potest excusare actionem; qui non potest, excuset intentionem: & qui neque hanc excusare potest, excuset tentationem: quia vt ita faciat, postulat charitas quae operit multitudinem peccatorum.

Iam quae indicia existimari debeant sufficientia, certo definiri in particulari non potest: sed tantum in genere dici, in privato iudicio non inesse temeritatem, quando talia sunt indicia, aut testimonia ex quibus vir prudens merito moueatur ad tale quid iudicandum, prout notat Sotus in eodem artic. 3. non multo ante solutionem argumentorum. Addens exemplum de eo qui visus est noctu scalis condescendere fenestras alicuius domus; & de iuvene qui visus ex in loco secreto petulanter amplexari puellam non repugnantem. De quibus sinistrum ferre iudicium ex talibus indicijs non est temerarium: immo nec culpa, ex eodem auctore. Quod idem potiori ratione existimandum est, si quis de alio malum suspicetur, vel suspendat iudicium, vel dubitet cum sufficientibus indicijs, ex Petro à Nauarr. in cir. capit. 4. num. 447. Ad dente in numero 448. cum indicia fuerint tantum probabilia, id est, media inter leuia & violenta, seu graues praesumptiones, iudicium ex eis factum non videri plus quam veniale: quod censetur eo leuius, quo indicia fuerint probabiliora; & grauius, quo fuerint minus probabilia, ex Soto loco cit.

22.

Aduerte secundo, quod si iudicium temerarium non sit de re graui, mortale non committi, quantumcunque leuia, imo nulla, aut etiam falsa sint indicia, ex quibus ipsum fertur, prout expressit idem Petrus à Nauarr. in preced. nu. 444. Rem autem grauem intellige eam, quae per ipsum temerarium iudicium proximo inferitur notabilis iniuria: siue ea sit talis, quae rationem peccati mortalis habeat; siue quae tantum peccati venialis, imo nullius peccati rationem contineat. Nam ex Soto in eodem loco, grauitas temerarij iudicij non sumitur ex grauitate peccati, quod iudicatur alicui inesse: sed ex grauitate iniuriae quae fit illi, dum temere aliquid de illo iudicatur: siue peccatum sit siue non sit id, vnde contra suam voluntatem, in animo iudicantis vilipenditur notabiliter. Sic enim peccatum est graue hominem honoratum, & magni nominis, ex leui causa iudicare natum esse ex infamibus parentibus; etiam si hoc non sit in se peccatum. Contra vero peccatum est leue, ex leui causa iudicare militem furibundum

occidisse hominem in duello, etiam si id sit graue peccatum mortale, quia talis miles non putat in eorum famam laedi, sed id sibi gloriae tribuit. Huius doctrinae congruenter Lud. Molina De iust. & iure, tract. 4. disput. 16. nu. 5. in fine; notat non esse peccatum mortale, si quis in re graui temere iudicaret de aliquo determinato quem à longe videt, vel ei noctu occurrit, ita se non agnoscat, nec in posterum agnitus sit quis ille sit. Neque enim magna iniuria laesioe notabilis inferitur tunc proximo. Vnde notabiliter agere debet de se taliter existimari.

Aduerte tertio, quando temerarium iudicium non est contra proximum, sed fertur tantum de ipsa re (vt cum quis audiens verbum turpe dici puellae, iudicat illud esse peccatum mortale) minime pertinet ad iudicium de quo hic agitur; sicut pertinet si is à quo verbum ipsum turpe dicitur, mortaliter peccare iudicaretur. Ratio est, quia tale iudicium factum de rebus secundum se, non est perniciosum, per illud enim non inferitur iniuria proximo, sicut per factum contra proximum ipsum: quem cum excusare possis, quod tale quid ex surreptione dixerit; turpitudinem mortalem eius non is: quod est iniuriosum & contra charitatem. Hae doctrinae est Caietani in verbo iudicium temerarium, & Arnilla in eod. verbo §. 8. post. D. Thomam 2.2. quest. 60. art. 4. ad 2. vbi idem Caietanus videri potest.

Aduerte quinto, ad peccandum mortaliter per iudicium temerarium requiri, prout ibidem Sotus hoc notat, vt ipsum sit certum: seu tales, quod dubietatem permixtam non habeat, aut certe, quandoquidem in moralibus parum pro nihilo reputatur, non nisi valde paruum. Atque hinc est, quod ille qui ex insufficientibus indicijs de alterius bonitate vel peccato iudicat, nihil definitens, sed dubitatus se habens, aut definitens quidem, non tamen firmiter: sed cum haesitatione circa partem oppositam, non peccat peccato temerarij iudicij: quia cum deficit sententia definitiua, non est iudicium; sed potius dubitatio: vel ad summum opinio. Id quod à Caiet. notatum 2.2. quest. 60. art. 3. circa initium, obseruacione dignum est pro multis qui se in temerarium iudicium incidisse putant ob malam opinionem quam conceperunt de proximo. Etenim falluntur in eo, quando sic interea dispositi sunt, vt si interrogarent seipsum; num apud se talem existimationem haberent certam, se non habere inuenirent, sed haesitare, aut forte etiam credere falsam eam esse.

Aduerte quinto, ad hoc vt temerarium iudicium sit peccatum mortale, requiri vt deliberate fiat. Nam vt in alijs peccatis, ita in hoc defectus plenae deliberationis à mortali excusat. Vnde fit vt quando timorati, & scrupulosi maxime, si passi sunt sinistras cogitationes de proximis, & dubitant mortaliter peccauerint, interrogati debeant. An si tunc aduertissent illud esse iudicium temerarium, & peccatum mortale, deliberate consensissent: sique respondeant negatiue, putandum est, quod non peccarint mortaliter; quia vel nullus fuit consensus voluntatis, vel certe si aliquis fuit, non fuit plene deliberatus nec sufficientis ad mortale.

De opinione, dubitatione, & suspitione temerarij.

Hae cum iudicio temerario eam connexionem habent, vt simul tractari merito possint: propterea quod in eas ipsum frequenter degenerat per solum defectum certitudinis, per quem vnum distinguitur ab eisdem: quoniam ea quae sunt indicia ex leuibus causis, de bonitate aut malitia proximi: non eadem ad instar illius certa: sed cum incertitudine ac formidine. Sic autem inter se differunt, quod opinio sit iudicium in vnam partem determinatum quidem, sed vacillans, coniunctam habendo formidinem de parte opposita. Dubitatio vero sit, qua sic animus haeret vt in neutram partem inclinet: ac demum suspicio qua animus in vnam partem inclinat sed sine determinato iudicio: tantum enim est concitatio quadam animi ad assentiendum vni parti, eo quod species veri subluceat in illa, quae non in altera.

De earum malitia autem quid sit tenendum sufficienter ad institutum nostrum tradi potest sequentibus propositionibus. Prima est: Indicia quae non sufficienter ad ferendum ex eis absque temeritate iudicium firmum, posse sufficere ad

haberi.

habendam sine temeritate opinionem de alio. Atque ad dubitationem sine temeritate habendam, sufficere posse indicia minoris, que satis sunt ad opinionem ipsam a temeritate eximendam. Ac deinde ad subrogandum sine temeritate posse quæque iudicia sufficere. Huius ratio esse potest quod ad liberandum a temeritate iudicium, de se minus firmum, requiratur fundamentum rationis minus firmum, quam ad liberandum iudicium, de se firmum.

Secunda propositio est: Eas de se ordinarie excusari a mortali, si contingant ex errore quodam intellectus, quo apprehendunt iudicia tanquam sufficientia ad sic iudicandum. Hanc indicat D. Thom. 2.2. quest. 60. art. 3. eum docet iudicare de proximo ex leuibus causis aliquid malum graue pro certo, peccatum esse mortale: dubitare autem veniale tantum esse. Vbi non nisi de dubitationis, comprehendit non solum proprie dictam, sed etiam assensum quemcumque vacillansem ex formidine ei permixta: prout Caiet. ibid. & Sorus lib. 3. De iustitia & iure, quest. 4. art. 3. interpretantur; & post verum que Gregor. à Valent. 2.2. disput. 5. quest. 4. puncto 3. proposit. 5. Addens quod notatum est à Nauarro in commentario ad Rubricam de iudiciis, num. 50. in fine, eam formidinem esse non modo actuale, id est, qua quis iudicando vacillat actu, sed etiam virtuale, contingentem in casu in quo si iudicans interrogaretur, an pro penitus indubitato habeat illud quod iudicat, responderet quod non habeat, imo quod forte illud sit falsum.

Probat autem propositio ex eo, quod assensus vacillans seu admixtus libens formidinem notabilem in opposito, actus sit imperfectus quo non inferitur iniuria magna proximo. Cum enim siue opinans, siue dubitans, siue suspicatus, putet expresse vel tacite se falli posse, iudicium quod sic fertur de proximo, non est natum in ipso generare grauem contemptum proximi: præsertim cum, vt supponimus, non ex malitia, sed ex humano errore sic iudicet; paratus se corrigere, vbi ad rem melius aduerterit. Accedit quod vehemens procliuas ad iudicandum de aliis, ex signis que non carent verisimilitudine multum minuat deformitatem talis iudicij. Vnde D. August. tract. 90. in Ioan. inter cetera inquit. Ignoscatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imo assidue non vera sentimus. Hoc enim ad humanam tætarionem pertinere arbitror: sine qua duci ista non potest vita, vt Apostolus dicitur 1. Corinth. 10. Tentatio vos non apprehendat nisi humana, &c.

Ceterum cur in eadem propositione addita sit particula ordinarie, ratio est, quam ex Soto Gregor. à Valent. habet, quod quandoque possint esse tales circumstantiæ rei & personæ, vt non obstante notabili formidine, iudicium temerarium sit peccatum mortale: vt si ex leuibus causis de honesta & religiosa persona voluntarie dubites an peccatum enorme, v.g. incestum cum matre commiserit: quia ex enormitate eiusdem peccati & personæ honestate, plus augetur deformitas talis iudicij, quam minuat ex formidine ei cõiuncta. Et sic alias quoties apertum esset magnam iniuriam tali personæ fieri, si inducerentur alij ad talem quid de eo dubitandum, vnde vilipenderetur & faceret notabilem famam iacturam. Quo spectant tradita à Soto in lib. 3. de iust. & iure, quest. 4. art. 3.

Tertia propositio est: Eum qui non tam ex errore intellectus, quam ex prauo affectu voluntatis & malevolentia erga proximum, etiam si aduertat indicia non esse sufficientia, opinatur vel dubitat vel suspicatur de eo malum graue, quod ve sit ei occasio magnæ infamiæ, peccare mortaliter. Hæc probatur: quia in eo inferit iniuriam proximo in re graui. Neque excusatur, sicut in casu præcedentis propositionis, ex errore vel ex infirmitate humana cum deliberate & ex malitia ita iudicet: eo quod vel t proximum contemnere & pro vilis habere pro se. Nec item ex formidine, quia etsi putet se falli posse, aduertatque se non habere causam iustam: tamen vult in sua praua opinione pertinaciter persistere. Vnde licet iudicium illius non sit firmum ex parte obiecti cum putet se falli posse, vt res aliter habeat: est tamen ex parte subiecti: quod sufficit ad impedimentum diminutionis iniuriæ. Accedit quod Dominus noster Matth. 7. & Luc. 6. iudicio & condemnatione dignos docet eos qui minora fratrum suorum vitia insectantur, & condemnant tanquam sanctiores: cum

longe iniquiores sint. Peccatum enim est graue ex malevolentia imaginari proximos, non quales reuera sunt, sed quales ex prauo tuo affectu velis haberi in propriam tuam commendationem, & contemptum illorum.

Difficultas An dubia sint in meliorem partem interpretanda.

Hanc D. Thom. tractat. 2.2. quest. 60. art. 4. Tenenda autem videntur hæc documenta, quæ bene Lessius notauit, De iust. & iur. lib. 1. cap. 29. dubit. 4.

Primum est: Dubia de rebus, æstimanda esse suis momentis: de personis autem interpretanda esse in meliorem partem. Ratio est, quia in iudicio rerum id tantum agitur vt veritas attingatur: in iudicio personarum vero, veritas sic queratur, vt maxime cauendum sit ne proximo iniuria irrogetur.

Secundum est: Dubia de personis in meliorem partem interpretanda esse intelligi debere negative, non autem affirmative. Hoc est Caietani, ad memor. art. 4. eiusque sensus est in dubio, nos non teneri actu positiuo iudicare proximum innocentem esse re ipsa, nec peccasse mortifere, ac bonam intentionem habuisse: teneri autem non habere ipsum pro improbo, vel pro authore criminis, propter dubium. Quorum illud probatur ex eo, quod non teneamur ad iudicium expositum probabili periculo erroris, cum omnis error pertineat ad aliquale malum intellectus, quod sapienti vitandum est, quam commode fieri potest. Hoc vero probatur ex eo, quod iustitia postulet vt in dubio nemo tanquam criminis reus infametur, non modo exterius, sed etiam interius in animo: cum quisque ius habeat vt sibi certa pœna non irrogetur pro incerta culpa. Id enim esset irrogari sine iusta causa de qua constat: quod est contra iustitiæ regulam.

Tertium documentum est. Quando agitur de damno vitando aut de remedio aduersus illud adhibendo, dubia accipienda esse in deteriorem partem: non quidem iudicando proximum esse improbum, vel habendo eum pro tali: sed cauendo sibi ab illo exterius, tanquam ab eo, de cuius probitate incertus sis. Hoc est D. Thomæ loco citato ad 3. vbi rationem reddit: quod ad remedium adhibendum siue nostris siue alienis malis, ex peccato id supponatur quod deterius est: quia remedium quod est efficax contra maius malum, multo magis est contra minus malum. Hinc excusantur qui admittentes aliquem ignotum in suas ades cauent rebus suis, perinde ac si dubia esset eius probitas, dummodo eum non habeant pro improbo. Excusantur item superiores qui ob indicia quadam dubia, subditos obiurgant, aliaque remedia illis corrigendis, tanquam malis adhibent ob speciem mali, à qua Apostolus in prior ad Th. Gal. cap. 3. præcipit abstinere: dummodo interius non habeant eos pro malis: sed factam in animis suis excusent, aut certe intentionem: caueantque ne vel modum excedant vel eos reddant aliis suspectos, vel de virtutibus eorum diffidere videantur.

Altera difficultas, An sit peccatum sustinere iudicium de aliquo, nolendo cogitare ipsum bonum esse vel malum.

De hac re videtur tenendum cum Petro à Nauar. lib. 2. de rest. cap. 4. num. 453. suspensionem eiusmodi non esse peccatum. Quod contra Medinam ille probat, quia certum est, quod possit quis velle nunquam de alio cogitare. Id autem si faciat, omnino iudicium circa illum suspendit, nec bonum nec malum de illo cogitans. Quare suspensio de qua agimus non est de se peccatum. Præterea si ab initio non teneatur quis habere bonam existimationem, sane meram gratiam facit illi, bene de illo nunc existimando: nec vllam facit illi iniuriam eiusmodi gratiam subtrahendo. Quamdiu enim ea interior est, nec ab illo acceptata, nullum vis ille ad eam acquiri potest que pro libito renocari sine illius iniuria, dummodo opposita, nempe mala opinio, non admittatur de illo. Vnde intelligitur non peccare, saltem mortaliter, eum qui occasione aliquorum signorum etiam leuiter, circa aliquem habet se negative, nihil siue boni siue mali cogitando iudicandoque de eo: veritati liberum suum eum relinquens: ac totam rem tanquam incertam, iudicio

29.

30.

Dei committens. Quamquam tamen charitati valde consentaneum est, ut dubia semper in bonam partem interpretentur: iudicando scilicet proximum habendum esse pro viro probato, quamdiu non constat de contrario: atque ita affectu interno ac externo, agendiq; modo ipsum tractando, ac si re ipsa sit probus. Quod tunc maxime seruandum est quando negotium aliquod cum eo transigendum, tale quid exegerit, aut prauus in eum motus animi vincendus fuerit.

CAPVT III.

De falso testimonio.

SUMMARIUM.

- 31 Mendacium à Iudice dictum in iudicio quando sit vel non sit mortale.
- 32 Non est mortale dictum à Iudice condemnante secundum allegata & probata eum, quem scientia priuata scit esse innocentem.
- 33 De mendacio accusatoris; & quod hic teneatur restituere per illud acquisitum.
- 34 Explicatio dubitationis: An accusator antequam accuset teneatur reum premonere ut satisfaciat.
- 35 Mendacium rei in iudicio tanquam perniciosum, rationem habet peccati mortalis.
- 36 Obseruanda à Confessario quoad tale mendacium.
- 37 Rationes suadentes probabile esse, quod reus cuius crimen non est plene probatum, à mortali excusetur, si illud in iudicio neget ad mortem vitandam.
- 38 Nonnulla ad qua aduertendum est in iudicio ferendo de eiusmodi mendacio.
- 39 Requisita ut quis censetur legitime interrogatus.
- 40 De infamia requisita.
- 41 De iudiciis ac semiprobatone.
- 42 Reus potest respondere ambigue, quando non interrogatur iuridice, & fugere nondum captus.
- 43 Falsum testimonium peccatum mortale est suo genere.
- 44 In eo excusatio non habet locum ex materia leuitate, cum fuerit iureiurando confirmatum.
- 45 Quid tenendum sit de eo qui bona fide iurat se dicere ac iurare verum.
- 46 Testis cum non interrogatur secundum iuris ordinem, perinde celare potest veritatem ac reus, et si nonnulla cernatur differentia.
- 47 Etiam si crimina sint notoria, nisi vergat in reipub. perniciem, aut notabile damnum tertij: auctor omnino occultus celari potest.
- 48 Non tenetur quis testificari: cum graui suo damno: & quid agere debeat, cum non interrogatur iuridice.
- 49 Denunciatio mendax quando sit peccatum mortale.
- 50 De denunciatione facienda iussu Superioris intendentis punitionem.
- 51 De facienda iussu eiusdem intendentis correctionem Rei, aut partis satisfactionem.
- 52 Eam fieri non premissa correptione fraterna, si peccatum sit omnino occultum (excepto casu hæresis) Superior precipere non potest.
- 53 Quid agi debeat cum criminosis notorius est.
- 54 Aliter procedendum est cum Superior precipit reuelationem fieri per modum denunciationis, ac per modum iudicij.
- 55 De reuelatione criminis quoad vergit in reipub. perniciem, aut notabile damnum tertie persone.
- 56 De monitione Rei, quando pramitti debeat eidem reuelationi.
- 57 Alia aduertenda de eadem reuelatione.
- 58 Facienda est, cum quam minime fieri potest noxij detrimento.
- 59 Qua ratione Prelato aut denunciari possit peccatum occultum proximi, quod ei soli nocet.
- 60 Obligatio corripiendi publice peccantem, & quedam alia aduertenda circa prædictam denunciationem.
- 61 Obligatio obediendi Superiori precipienti ut criminosis secreto reuelentur sibi, tanquam patri.

62 Seruanda est forma edicti quo Superior præcipit aliquid reuelari.

63 Quasdam circa eandem reuelationem notanda pro praxi.

64 Excusati ab obligatione, que imponitur sub excommunicatione reuelandi eos qui aliena bona retinent.

I N si testimonij nomine intelligitur hic generaliter omne perniciosum mendacium, quod in iudicio dicitur, siue à Iudice, siue ab actore seu accusatore, siue à defensore, aut notario vel procuratore, siue à reo, siue à teste, siue à denunciatoribus. Non habet autem difficultatem in defensore, notario & procuratore speciale, quæ non satis intelligatur, tum ex mox dicendis de aliis; tum ex speciali ratione iudicandi de peccatis earundem personarum, tradenda in sequenti libro tractatu vltimo. Dicemus ergo hic 1. de mendacio Iudicis, secundo, de mendacio accusatoris; tertio, de mendacio rei, quarto, de mendacio denunciatoris.

SECTIO I.

De mendacio Iudicis.

C IRCA hoc notandum est, quod si Iudex in iis quæ ad iudicium atinent, mentiatur, tale mendacium censetur perniciosum, & per consequens mortale iuxta tradita à D. Thoma 2.2. quæst. 110. art. 4. Idque expresse docent Caietan. in verbo Mendacium & Armilla eodem verbo §. 2. equiparantes mendacium Iudicis, dictum contra veritatem spectantem ad officium ipsius, mendacio prædicatoris dicto contra veritatem, ad officium ipsius spectantem. Quod si mendacium à Iudice prolatum in iudicio, non esset de iis quæ ad iudicij veritatem pertinent, is de mortali non esset condemnandus, iuxta eundem Caietanum ad citatum D. Thomæ art. 4. sub finem: quem Nauar. sequitur ad cap. Fratres De penit. dist. 5. num. 21. & 22. Intellige autem nisi aliunde sit mortale, ut ex iuramento adiuncto. Quinimo & Nauar. in eod. num. 22. addit in iis etiam quæ ad iudicium pertinent, Iudex potest venialiter tantum peccare mentiendo, ob materiam leuitatem, quam in tali peccato, perinde ac in aliis, excusare à mortali, non videtur negandum; licet Caietan. in summa, verbo Mendacium, contrarium iudicet.

Sed quæres, quid sit dicendum, si Iudex contra propriam scientiam proferat sententiam in re graui, puta condemnando aliquem ad mortem secundum allegata & probata, quem certo nouit innocentem: Vtrum mortaliter peccet tanquam mentiens pernicioso in iudicio. Ad quod negatiue respondendum esse patet per tradita in præcedenti lib. 21. cap. 3. deb. 4. post Caiet. 2.2. quæst. 67. art. 2. ac Soto lib. 5. de iust. & iure, quæst. 4. art. 2. Ratio vero est: quia ut in Iudice duplex est persona: nimirum priuata, & publica: ita duplex est scientia, vna priuata, altera publica, quam habet ut Iudex, ex allegatis & probatis: vnde fit ut mirum videri nõ debeat, si quando sententiam proferit tanquam Iudex, adeoq; secundum scientiam publicam, dicatur veram, non autem falsam proferre sententiam: dum proferit eam secundum allegata & probata: etiam si id faciat contra priuatam scientiam. Verum tamen si conscientia dicit ei, quod talem sententiam proferre nequeat, debet illam omnino deponere, antequam sententiam ipsam ferat: quoniam peccaret alioqui, iuxta antedicta in præced. lib. 13. tract. 2. cap. II. reg. 3.

SECTIO II.

De mendacio accusatoris.

I N iudicio ex parte accusatoris seu actoris, datur perniciosum mortaleque mendacium, quando calumniose falsoque accusat, iuxta tradita per D. Thomam 2.2. quæst. 68. art. 3. & per Sotum lib. 5. de iust. & iure, quæst. 5. art. tertio, & Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 31. secundum quem talis tenetur omnia damna subsæcuta refarcire: quod idem habet Armilla in verbo Accusatio, num. 11. Possit autem quis iuxta D. Thomam in eod. art. 3. ad 1. aliquando per iustam ignorantiam in hoc excusari à peccato (& pariter à restituendo ex Armilla ibidem) nempe quando accusationem institueret de falso, quod probabiliter putaret verum esse. Quamquam talismortaliter peccaret, si vbi primum nouit falsitatem, non desistat ab accusatione, secundum Nauar. loco cit.